

Més materials de contribució a l'estudi del català d'Alacant

I

SOBRE EL PARLAR D'ELX

Referent a la publicació de la nostra tesi *Die Mundart von Alacant* (Halle, 1914), havíem pensat d'anar donant a conèixer successivament els resultats de les nostres enquestes pel territori valencià extrem, i així ho iniciàrem en les columnes del *Bulleti*. Tot reprenent avui aquella tasca, ja de temps suspesa per raons múltiples, ens és grat de començar donant a conèixer un petit vocabulari d'Elx, extret de les nostres llistes. En la selecció hem tingut únicament compte dels vocables que podríem dir característics d'aquella localitat i que no coneixem pas com a existents en el català del centre. Aquesta limitació, arbitrària si es vol, ens imposa la de reproduir també ací la que tenim feta en el pròleg del treball més amunt esmentat, ço és, que en parlar de vocables d'Elx, no entenem altra cosa sinó vocables corrents en la localitat, sense voler-ne determinar, per consegüent, llur vivència en altres punts del domini valencià.

Heus ací l'alludit vocabulari, tal i com figura en les nostres notes:

- enşouâr*, v. : posar el jou al bestiar boví.
- brasejár*, v. : moviment rítmic de mig trot del cavall.
- boşigâ*, f. : excrement del bestiar boví.
- topdşe*, v. : envestirse a cops de banya els bens o cabres.
- kackâra* (anar en-), ço és : sense res al cap.
- êôla* (anar en-), v. : *kackâra*.
- kôa*, f. : la commisura dels llavis.
- kaskabôl*, m. : el cap agafador de la palma.

- maneta*, f. : la pota del gos.
psikár, v. : furgar els porcs.
fdto, m. : flaire dels gossos.
vént, m. : / *fdto*.
ventejár, v. : seguir el quest.
sangrezóla, f. : sangonera.
kapsót, m. : capgròs.
alakra, m. : cuca de cent cames.
farddéo, m. : llargandaix.
avió, m. : la falzia (ocell).
verderól, m. : el verdum (ocell).
bék, m. : broc del càntir o porró.
bomidor, m. : borinot.
flarít, m. : corc del blat.
edbeqa, f. : trema grossa de pescar.
panís, m. : blat de moro.
palót, m. : fulla de la panotxa.
karáska, f. : alzina.
mansána, f. : Varietat de poma que no és farinosa.
kerailes, f. : patates.
estll, m. : planta de la clavellina.
klaveltna, f. : clavell.
pdrua, f. : estesa de garbes a l'era a punt de batre.
fragalá, f. : solatge del vi.
ráspa, f. : tronc del raïm, un cop trets els grans.
korbéla, f. : falçó de segar herba.
for kát, m. : arada per a un sol animal.
kabút, adj. : tossut.
kabél, m. : cabdell (p. ex. de fil).
beshól, m. : clatell.
pámpol, m. : pavelló de l'orella.
balár la bóka, v. : fer badalls.
mokéro, m. : mocador de butxaca.
buskéta, f. : brossa que cau a l'ull.
replanél, m. : la palma de la mà.
korbéló, m. : os exterior sortit del peu.
sólimán, m. : sublimat (producte farmacèutic).
kageróles, f. : diarrea.

- afatíce's*, v. : encarcerar-se.
poríga, f. : por.
jàva, f. : taca a la pell.
javát, adj. : tacat de la pell (afecció congènita).
segeríl, adj. : semicec.
segalós, adj. : vegeu *segeríl*.
taryína, f. : lleganya (?).
postíses, f. : les castanyoles.
menár, v. : fer voltar (p. ex. una roda).
luneta, f. : clar de lluna.
sudrda, f. : suor fètid.
alboné, m. : vent de tramuntana.
núgol, m. : beguda d'aiguarent barrejat amb aigua.
kuloneta, f. : peça de 5 cèntims.
kafis, m. : mesura equivalent a 12 barcelles.
tripanèles, f. : instrument de fusta per a suplir les campanes
 en la Setmana santa.
abadia, f. : casa rectoral a prop de l'església.
sotañór, m. : enterramorts.
mortijól, m. : l'albat.
lavaóra, f. : la bugadera.
ruská, f. : la bugada.
enkrèspár, v. : esbandir la roba.
kormúl, m. : el punt més alt de l'arbre.
azvarár, v. : relliscar.
almará, m. : agulla grossa de fer espartenyas.
kebrása, f. : esquerdada feta a terra.
lèska, f. : estelliró (trossets minúsculs de fusta).
barumbála, f. : floc, encenall.
legó, m. : l'aixada.
fés, m. : eina semblant a l'eixartell.
aocdr, v. : fer fugir.
kabèstt, m. : el coll de la camisa.
kalendúra, f. : instrument, en forma de figura humana, que
 assenyalava les hores a dalt del campanar.
ternijál, m. : el sostre.
arbéló, m. : forat de la claveguera per on s'escorren les aigües
 de la pluja.

fogarils, m. : els forats del nas.

gita, f. : cordellet que serveix per a fer puntera a les espartenyas.

Amb l'aportament dels vocables precedents no cal pas fer notar d'una manera expressa que no resta, ni de molt, exhaurida la mina lèxica especial de l'extrem del nostre domini. Creiem, però, que n'hi ha prou amb la mostra per veure com, a les nombroses modalitats d'ordre fonètic i morfològic que separen el valencià d'Alacant del català del centre, hi correspon, així mateix, una multiplicitat lèxica que no queda pas enrera d'aquella.

Fem observar, també, que en la localitat, i això és molt notable en altres llocs de l'antic regne, pullulen infinitat de formes que, tot i essent fàcils de reconèixer-se com a pertanyents a la mateixa família de les catalanes, mostren intercalaments o supressions fonètiques curiosíssimes, l'estudi comparatiu de les quals ens portaria indubtablement a la reconstitució de moltes d'etapes semasiològiques i a l'esclariment precís de no poques d'etimologies.

II

SOBRE EL PARLAR D'ALMORADÍ

No és que a Almoradí (Alacant-Dolores) es parli en valencià. La parla corrent en la localitat és la castellana, i la impressió que es té, en sentir-la, és més aviat la d'un castellà-andalús, pel que concerneix al caient melòdic i fonètic de la conversa. No gens menys, situat Almoradí a pocs quilòmetres d'Elx, a la ratlla que podríem anomenar fronterera de la llengua, estimem el seu parlar prou digne d'estudi per aportar-ne una mostra en aquest capítol.

Fonèticament, anotem d'una manera sumària, entre altres, les següents particularitats:

a) La conversió de *v* i *b* en *f*, quan aquelles van precedides d'una consonant sorda, normalment *s* : *lah fòtah* = *las botas*; *akejo fásoh* = *aquellos vasos*; *loh fánkoh* = *los bancos*.

b) Canvi de *s*, i *l* > *r* davant certes consonants : *mar desínte* = *más decente*; *padre dèdrma* = *padre de almas*; *argúnoh* = *algunos*.

c) L'absència del so λ característic del castellà : *la lisyón* = *la lección*.

d) Reproducció de la *s* davant una consonant sorda i a la final de mot, per una espècie d'*h* que, tot recordant la descrita per Wulf (*Un chapitre de phonétique andalouse*), acústicament és, moltes vegades, difícil de distingir-la de la *ʒ* : *ménoh* = *menos*; *méhmoh* = *mismos*; *pwèhto* = *puesto*; *ahpasiko* = *despacito*; *ehpolsaor* = *espolsador*, etc.

e) Desaparició de la *d* (<-r-) : *rendio* = *rendido*; *alsaor* = *alizador*, etc.

Quant al lèxic, heus ací una col·lecció d'exemples recollits en els quals el coneixedor del català i del castellà no haurà d'esforçar-se molt per reconèixer les corresponents filiacions i procedències:

kompána, f. : menja de pa acompanyat d'un xic d'embutit, xocolata, etc.

páere, m. : el pare.

máere, f. : la mare.

kretilas, f. : les patates.

esparténa, f. : l'espardenya.

morseqílo, m. : la rata pinyada.

garón, m. : la pantorrilla.

kúrio, m. : el bot de posar el vi.

bória, f. : la boira baixa.

emborido, adj. : emboirat.

wána, f. : rascada, aixafada a la mà contra una paret, caixa, etcètera.

probokár, v. : vomitar el menjar.

téero -a, s. : el mascle o femella del vestiar boví.

éulár, v. : xiular.

jenás, m. : l'herba en general.

gramón, m. : el gram.

wardno, m. : l'ase de llavor (guarà).

báhka, f. : xafogor.

karehtulyéndas, carnaval.

júga, f. : foguerada (de grans a la cara).

goñáura, f. : foguerada (de grans de calor a tot el cos).

korbéla, f. : falçó de segar herba.

ferséta, f. : eixartell.

poéra, f. : eina de podar els ceps.

- atá*, f. : l'aixada.
tabláo, m. : el llit de posts i bancs.
noçéira, f. : l'arbre que fa les nous.
panóea, f. : espiga de blat de moro.
psál, m. : la galleda.
gayáo, m. : gaiato, garrot.
pelórsa, f. : la pelleta de les nous, grans de blat, etc.
sernéira, f. : joc de fustes per on es passa el sedàs en passar la farina.
samára, f. : pell de be que es posa al llit de les criatures.
súca, f. : el sutge.
sétra, f. : pot de coure per a treure aigua de la caldera.
gréla, f. : les graelles.
embafáo, adj. : embafat, tip.
senauílas, f. : calçotets.
kasíko, m. : cullera gran de prendre.
lwéka, f. : la lloca.
baóka, f. : mongeta tendra.
poçégéira, f. : el bastiment de fusta de la porta.
makáo, adj. : macat, tarat (es diu de la fruita).
ritránka, f. : la retransa (guarniment).
garósa, f. : garrofa.
gramaéira, f. : espècie de banc on es destria el cànem.

La llista precedent, encara que reduïda en nombre de vocables, és prou important si tenim en compte que és extreta de la llista global que comprèn unes dues centes formes solament.

D'altra banda, tota la recollida de notes fou presa a l'atzar, conversant amb una família de terrassans de la localitat, a la qual va presentar-me amablement el señor Juan de Dios Barrera.

Per l'aportació, no obstant, hom pot jutjar de la impressió especial que fa al dialectòleg aquesta parla fonetitzada d'acord amb els principis que al començament establíem. No cal dir els problemes que la simple revista del material ens planteja. I això no solament en l'ordre geogràfico-lingüístic immediat, sinó també, i vinculant-s'hi estretament, en l'ordre d'establiment cronològic i de fixació dels nostres dialectes.

P. BARNILS

Barcelona, 1922.